

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและภูมิหลังของปัญหา

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาถือว่าประเทศไทยได้พัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่ค่อนข้างสูงเฉลี่ยกว่าร้อยละ 7 ต่อปีมาโดยต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวได้ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมากในการดำรงชีวิตระหว่างคนในสังคมเมืองกับคนในสังคมชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านรายได้ ซึ่งจากการประเมินรายได้เฉลี่ยต่อคนระหว่างคนในสังคมเมืองกับคนในสังคมชนบทตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 ปรากฏว่าช่องว่างรายได้มีความแตกต่างทวีเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ คนในสังคมเมืองมีความเจริญมั่นคงรวดเร็วกว่าคนในสังคมชนบท ดังนั้นคนในสังคมชนบทจึงจำเป็นต้องออกไปหารายได้เพิ่มเพื่อความอยู่รอด และ/หรือเพื่อแสวงหาหนทางการดำรงชีวิตที่ดีกว่าเดิม ทางเลือกหนึ่งคือการอพยพเข้าไปเป็นแรงงานในเมือง ทำงานในภาคอุตสาหกรรม และ/หรือภาคธุรกิจและบริการ ซึ่งแรงงานในจำนวนนี้แรงงานเด็กก็เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกดึงเข้าสู่ตลาดแรงงานดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ค่านิยมทางสังคมในอดีตก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กดดันให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงาน เช่น ค่านิยมแบบบริโภคนิยมที่ทำให้มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย มีภาระหนี้สินจนทำให้เด็กต้องออกจากระบบการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน ตลอดจนค่านิยมที่เชื่อว่าลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ที่จำเป็นต้องใช้แรงงานจากลูกไม่นิยมให้ลูกได้เรียนในระบบการศึกษา ประกอบกับเมื่อพ่อแม่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจก็มักจะนิยมส่งลูกไปเป็นแรงงาน

ความเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมได้ทำให้การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจบริการเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่นับว่าเป็นอีกหนทางหนึ่งที่เปิดโอกาสในการหางานทำของชาวชนบทที่ต้องเผชิญภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจอยู่ก่อนแล้วอพยพเข้าไปขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งในจำนวนแรงงานที่เข้าไปทำงานในสถานประกอบการต่าง ๆ นั้น แรงงานเด็กก็เป็นแรงงานอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าสู่ตลาดแรงงานด้วยเช่นกัน

ตั้งแต่ปี 2540 ต่อเนื่องถึงปี 2541 ประเทศไทยต้องประสบกับสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างจะรุนแรง และมีแนวโน้มว่าความรุนแรงจะทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและครอบครัวของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมในหลายเรื่องอาทิ ด้านการศึกษา สุขภาพ สุขภาพจิต ยาเสพติด แรงงาน และแรงงานเด็ก โดยเฉพาะแรงงานเด็กหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจซึ่งมีการคาดการณ์กันว่า สถานการณ์แรงงานเด็กจะเปลี่ยนไป คือ จะมีเด็กที่ต้องการทำงานเพิ่มเนื่องจากมีเด็กที่ออกจากโรงเรียนมากขึ้น สำหรับแรงงานเด็กที่ออกจากระบบการศึกษาก่อนหน้านี้ จะกระจัดกระจาย โยกย้ายไปตามแหล่งภาคพาณิชย์ ภาคบริการ และงานนอกระบบ เช่น งานขายของ

หน้าร้าน งานรับใช้ตามบ้าน หรือเดินทางไปทำงานตามแหล่งต่าง ๆ ทำให้กลุ่มแรงงานเด็กที่เคยคาดหมายว่าจะได้พบนั้นอาจจะติดตามได้ยากและแตกกระจายมากขึ้นเพราะเด็กจะกระจายไปอยู่ตามธุรกิจบริการขนาดเล็ก หอบช้อนอยู่ตามบ้านหรือสถานประกอบการที่ผิดกฎหมายและ/หรืออาจอยู่ในกิจการที่รับเหมาช่วง ทำให้การติดตามให้ความช่วยเหลือเป็นไปได้ยาก และปัญหาที่จะตามมาคือ แรงงานเด็กจะถูกชักจูงให้ทำงานที่ผิดกฎหมาย เช่น เป็นตัวแทนจำหน่ายยาเสพติด ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ปัญหาแรงงานโดยตรง สรุปแล้วก็คือมีแนวโน้มว่าเด็กจะหันเหไปสู่เศรษฐกิจนอกระบบที่ไม่เป็นทางการและไม่สามารถควบคุมได้ด้วยกฎหมายแนวโน้มจะมีมากขึ้น และแรงงานเด็กจะยังปะปนไปกับเด็กเร่ร่อนและธุรกิจบริการทางเพศเนื่องจากแรงงานเด็กบางส่วนที่ว่างงานยังจำเป็นต้องมีรายได้เพื่อนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

สำหรับแนวโน้มของปัญหาแรงงานเด็ก คาดว่าเด็กจะต้องพบกับสภาพการจ้างงานที่แย่กว่าเดิมทั้งในด้านค่าจ้าง สวัสดิการ กล่าวคือ เด็กจะได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าปกติ รวมทั้งสวัสดิการต่าง ๆ คงจะถูกตัดลดลง นอกจากนี้กระบวนการจัดหางานที่ผิดกฎหมายอาจจะฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้ง โดยแรงงานเด็กที่กำลังหางานอาจต้องยอมรับเงื่อนไขที่ถูกเอาเปรียบทั้งนี้เพื่อแลกกับงานและรายได้ที่หาได้ยากในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังมีความจำเป็นอย่างมาก เด็กควรได้รับการศึกษาให้มากที่สุดเพราะโดยหลักการเด็กและเยาวชนพึงเป็นบุคคลที่สังคมโดยรวมให้ความสำคัญเป็นที่สุด พึงได้รับการศึกษาอบรมให้มีการพัฒนาทางสติปัญญา บุคลิกภาพและอารมณ์ตามวัยโดยมิต้องมาแบกรับภาระทางเศรษฐกิจก่อนวัยอันสมควร แต่หากต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานในวัยนี้ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตามอาจจะถูกเอารัดเอาเปรียบได้ เนื่องจากยังมีความอ่อนด้อยทั้งทางด้านวิวุฒิและคุณวุฒิแม้ว่ากฎหมายคุ้มครองแรงงานจะให้การดูแลและคุ้มครองอยู่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากจำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานจริงก็ควรได้รับการฝึกอบรมและพัฒนายกระดับฝีมือแรงงานให้เหมาะสมกับประเภทและชนิดของงานที่จะทำ นอกจากนี้การให้ควารู้ด้านกฎหมายแรงงานก็มีความจำเป็นเพื่อแรงงานเด็กจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างได้

จากความสำคัญของปัญหาแรงงานเด็กดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาต้องการทราบถึงความต้องการของแรงงานเด็กในพื้นที่ซึ่งผู้ศึกษามีส่วนรับผิดชอบในเรื่องแรงงานและสวัสดิการสังคม คือ จังหวัดมหาสารคามว่าเด็กในจังหวัดนี้มีความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้แรงงานเด็กตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงาน ตลอดจนต้องการทราบถึงความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและยกระดับฝีมือแรงงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเภทและชนิดของงานที่ต้องการจะทำ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงานเด็กในจังหวัดมหาสารคาม

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงานเด็กในจังหวัดมหาสารคาม

3. ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษานักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2541 ในอำเภอเมือง โกสุมพิสัย พยัคฆภูมิพิสัย บรบือ และวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการกำหนดนโยบาย เพื่อป้องกันการเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงานเด็ก

4.2 เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการกำหนดหลักสูตร และ/หรือใช้ในการวางแผนการจัดการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในภาคอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจบริการ

4.3 เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

5. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาขอนิยามศัพท์ไว้ดังนี้.-

วัยแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2541 ในจังหวัดมหาสารคาม

แรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งทำงานโดยได้รับหรือไม่ได้รับค่าตอบแทนในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ

บทที่ 2

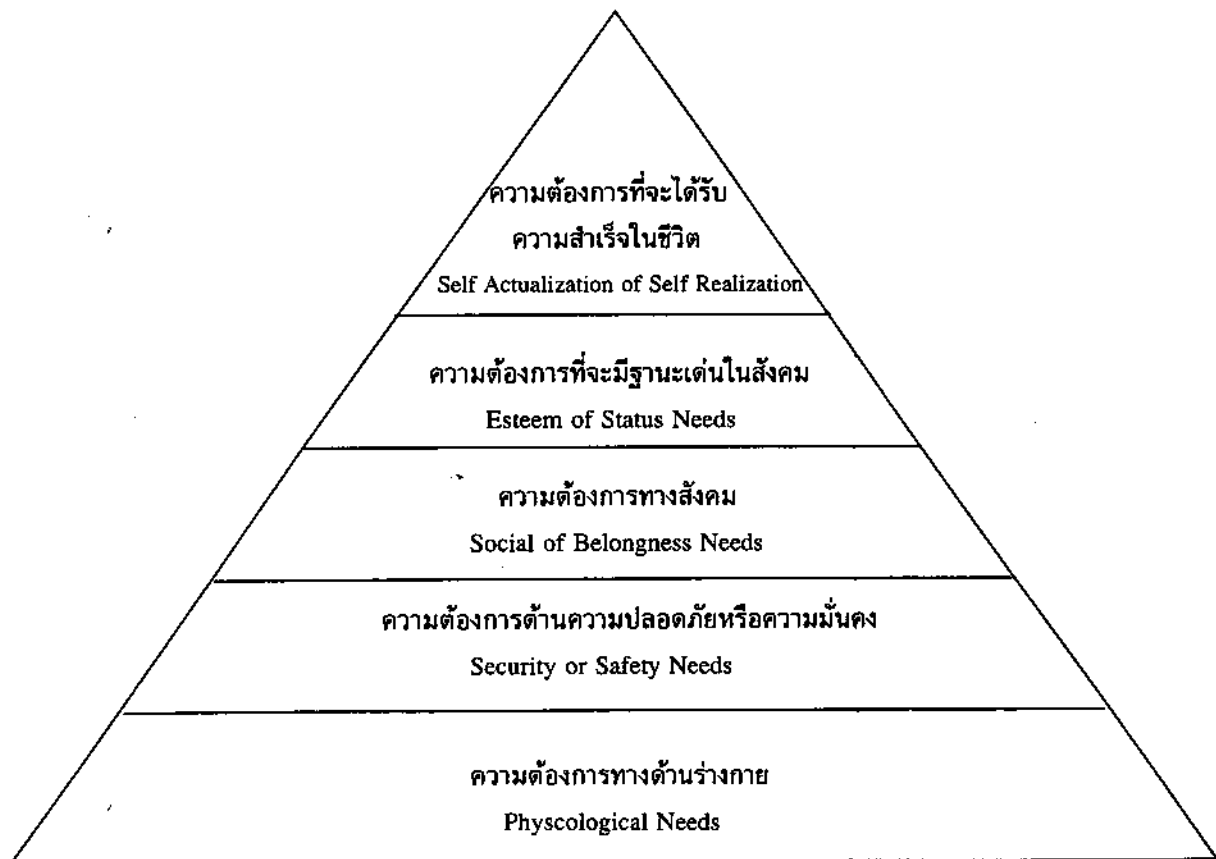
วรรณกรรม/งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการศึกษา

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการ คือ พลังธรรมชาติที่อยู่ใต้อารมณ์ และอิทธิพลต่อความคิด ความรู้ ร่วมกับความรู้สึกและอารมณ์แสดงออกทางพฤติกรรมหรือความคิดเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่ไม่พอใจจนกว่าจะเป็นที่พอใจและความต้องการต่าง ๆ จะต้องเพียงพอที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ได้ ความต้องการนี้จะตอบสนองตั้งแต่ความต้องการชีวเคมี ความต้องการของเซลล์ ความต้องการของระบบ ความต้องการของจิตใจ ความต้องการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และความต้องการทางสังคม

มาสโลว์ (Maslow) ได้จัดลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ไว้โดยมีระเบียบโดยมีลักษณะตามลำดับจากต่ำไปหาสูงดังนี้

สาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการลำดับขั้นของมาสโลว์สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ชั้นของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากัน บุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการนำบังคับความต้องการในแต่ละประเภทที่เกิดขึ้น ซึ่งการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแต่ละระดับชั้นก็มีความแตกต่างกันออกไป และมีความต้องการตั้งแต่ระดับ 1 ถึงระดับ 5 จะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการในลำดับขั้นต้น ๆ (สมพงษ์, 2516:306)

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายของความต้องการว่า ความต้องการของมนุษย์คือมูลเหตุจูงใจอันสำคัญของบุคคลที่เป็นพลังผลักดันให้มนุษย์เราต่อสู้ดิ้นรนโดยมีความทะเยอทะยาน(Ambition) มีอารมณ์ (Emotion) ความนึกคิด (Thinking) มีความหวัง (Hope) และมีความภูมิใจ(Pkide) ซึ่งขนาดแห่งความต้องการของมนุษย์แต่ละคนมีไม่เท่ากัน(สมพงษ์, 2516:298-301)

ความต้องการ (Needs)

ความต้องการเป็นปัจจัยสำคัญมากเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ของความแตกต่างกันของคนเพราะเป็นเรื่องความรู้สึกภายในและได้รับอิทธิพลมาจากหลาย ๆ ประการด้วยกัน กล่าวคือความต้องการเป็นผลรวมของปัจจัยต่าง ๆ โดยผ่านจิตหรือใจอันเป็นกองบัญชาการ(Headquarters) ให้สั่งการออกมา การสั่งการออกมาในรูปของความต้องการนี้ย่อมมีผลทำให้อินทรีย์เกิดพฤติกรรมทั้งเป็นที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนาของสังคม(Socially accepted and unaccepted Behaviors)

เนื่องจากความต้องการของคนเรามีความแตกต่างกันมากดังกล่าวแล้ว นักจิตวิทยาจึงได้หุ่่มเทศศึกษากันอย่างเอาจริงเอาจังและต่อเนื่องกันหลายสมัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Maslow's Hierarchy of Needs เป็นการศึกษาความต้องการของ Abraham H.Maslow โดยกำหนดว่าความต้องการมี 5 ขั้นตอน คนโดยทั่วไปเมื่อบรรลุความต้องการขั้นที่ 1 แล้วก็จะต้องการขั้นที่ 2 ที่ 3 เรื่อยไปจนถึงขั้นที่ 5 ของความต้องการนั้น คือ

1) Physiological Needs หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของคนซึ่งเราชาวพุทธเรียกว่าปัจจัย 4 แต่ทางตะวันตกรวมความต้องการทางเพศ(Sex) ไว้ด้วย

2) Security Needs หมายถึงความต้องการทางด้านความปลอดภัยทั้งทางกาย (Safety) และความปลอดภัยทางใจ (freedom from fear or threat)

3) Social Needs หมายถึง ความต้องการทางสังคม เช่น ความต้องการที่จะอยู่ในหมู่พวก (Belongingness)หรือความต้องการความรัก(Love Needs)

4) Esteem Needs หมายถึง ความต้องการความเคารพนับถือจากผู้อื่น (Respect from others) บางทีก็เรียกว่า Self Esteem

5) The Need for Self-actualization หมายถึง ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ตนปรารถนาซึ่งใช้คำว่า Self-fulfillment หรือ Self-achievement ความต้องการระดับนี้บางครั้งไม่เกี่ยวกับสังคม

ความต้องการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้แต่ละคนอยู่ในลำดับขั้นตอนแตกต่างกัน เพื่อการจูงใจที่มีประสิทธิภาพ Maslow เสนอแนะให้คำนึงถึงความแตกต่างกันทั้ง 5 ขั้นตอนนี้

Herzberg's Two-Factor Theory เป็นการศึกษาความต้องการต่าง ๆ ของคนเกี่ยวกับการทำงานโดย Herzberh, Mausner & Snyderman, 1959 และสรุปตามความต้องการของคนเราในการทำงานออกเป็น 16 ความต้องการด้วยกัน จากมากไปหาน้อยโดยแบ่งออกเป็น 2 พวกคือ Hygiene Factors (ปัจจัยเพื่อสุขภาพซึ่งจำเป็นแก่ทุก ๆ คน) และ Motivator Factors (ปัจจัยเพื่อการจูงใจให้ขยันหรือสู้งาน ซึ่งดีกรีของความขยันหรือสู้งานนี้มีการขึ้นลงได้) และจาก 2 พวกนี้แหละที่เขาแบ่งเป็น Extrinsic Factors คือปัจจัยที่กระตุ้นภายนอกและ Intrinsic Factors คือปัจจัยที่กระตุ้นภายในให้ขยันสู้งานซึ่งการแบ่งของเขานี้ได้นำไปใช้ในการจูงใจบนพื้นฐานของธรรมชาติของความแตกต่างกันของคนมิใช่น้อย ตัวอย่างของปัจจัยทั้ง 2 คือ

1) Extrinsic Factors ได้แก่ปัจจัยจูงใจภายนอกคือ

- การจ่ายค่าตอบแทน เงินเดือน
- มีการสอนงานสอนเทคนิคหรือมีหัวหน้าที่เก่ง
- มีความสัมพันธ์อันดีกับลูกน้อง เพื่อน และนาย
- นโยบายและแนวการบริหารของบริษัท
- สภาพการทำงาน
- ความมั่นคงในการทำงาน

ฯลฯ

2) Intrinsic Factors ได้แก่ปัจจัยจูงใจภายใน คือ

- ความสัมฤทธิ์ผลในงานที่ทำ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้างานนั้นยาก)
- การยอมรับ การสรรเสริญจากหมู่พวก
- การได้รับผิดชอบในงานที่ทำหรืองานของผู้อื่นก็ตาม
- ความก้าวหน้าที่ได้รับหรือการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น
- ได้ทำงานที่ชอบ
- มีโอกาสได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ จากงานที่ทำ

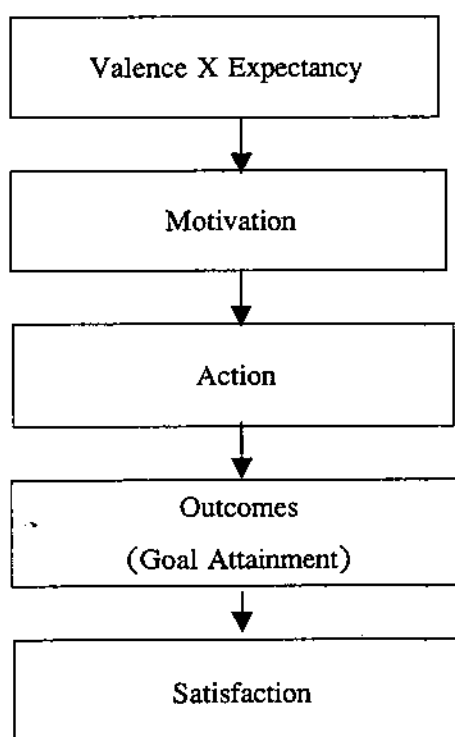
Vroom's Expectancy Theory เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เน้นความต้องการของคนก่อนที่จะทำการจูงใจว่ามีสองประการหลัก คือ Valence และ Expectancy ซึ่งทฤษฎีนี้ Vroom ได้ทำการศึกษาต่อเนื่องมาจาก Porter and Lawler and others

Vroom ได้อธิบายว่าการจูงใจเกิดจากคุณค่าของสิ่งที่มีล่อใจ เช่น รางวัล เงิน สิ่งของตอบแทน ฯลฯ ที่จะได้รับ ถ้าของเหล่านั้นมีคุณค่าสำหรับเขาประกอบกับเขามีความสามารถหรือมีความหวังพอจะไปคว้ามมาได้ (Probability) เขาจะเกิดความสนใจทันที

คำว่า Valence มาจากความหมายของ Value ซึ่งหมายถึงคุณค่าหรือความมีคุณค่า ซึ่งจะมากน้อยขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบกับผู้อื่นหรือสังคมของเขา เช่น การได้ขึ้นเงินเดือนสองขั้นหรือเลื่อนตำแหน่งยศอาจมีความหมายมากสำหรับราชการ แต่ความร่ำรวยอาจมีความหมายในหมู่พ่อค้าวานิช หรือยิ่งมองให้ไกลออกไปข้ามชาติ เช่น การที่มีบ้านส่วนตัวเนื้อที่สักครึ่งไร่อาจมีความหมายสำหรับชาวกรุงเทพฯ ฯ ในประเทศไทย ในขณะที่ชาวนิวยอร์กไม่พึงปรารถนาเลยเช่าอพาร์ทเมนต์ดีกว่าเพราะกลัวเสียภาษีมาก เป็นต้น

Expectancy คือความคาดหวังที่ตนจะสามารถไปเอามาได้ ถ้าเขาไม่สามารถเอามาได้จะด้วยประการใดก็ตามเขาจะขาดความสนใจทันทีแม้สิ่งนั้นจะมีค่าต่อเขาก็ตาม เช่น นางงามสวยมีค่าแต่ต้องใช้เงินมากเกินไปความจำเป็นเขาก็จะยุติการสนใจหรือความคาดหวังที่จะไปเอามาเป็นสมบัติทันที

จากทั้งสองคำนี้พอเขียนเป็นสูตรวัดการจูงใจหรือความต้องการได้ดังนี้

สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายของความต้อการว่า หมายถึง ความรู้สึกต้อการของผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก(อายุระหว่าง 13 ปีถึงไม่เกิน 15 ปี) ซึ่งศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และกำลังจะสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2541 ที่มีทัศนคติต่อปัจจัยรอบข้างในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของ “แรงงานเด็ก” การให้คำจำกัดความในเรื่องของ “อายุ” ตลอดจน “แรงงาน” และการทำงาน ในงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็กยังไม่เป็นที่ตรงกันนัก ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะเรื่องนี้เป็นประเด็นที่เห็นแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization-ILO) ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาที่ 138 ปี 2516 ให้อายุ 15 ปีเป็นอายุขั้นต่ำสำหรับการจ้างงานโดยมีข้อยกเว้นปรนสำหรับประเทศกำลังพัฒนาให้สามารถกำหนดอายุขั้นต่ำเป็น 14 ปี แต่ในงานอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือศีลธรรมของเยาวชนกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ 13 ปีทั้งนี้ องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ให้ข้อยกเว้นให้แก่แต่ละประเทศสามารถออกกฎหมายหรือประกาศที่อนุญาตให้เด็กที่อายุ 13-15 ปีทำงานเบาซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็กโดยที่การทำงานนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนหรือการอบรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก(มณีมัย ทองอยู่, 2539)

สำหรับประเทศไทยเรื่องของอายุต่ำสุดที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานนั้นได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงานมาตั้งแต่ พ.ศ.2499 ว่า ห้ามนายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปีเป็นลูกจ้าง และได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในปี 2533 เกี่ยวกับอายุขั้นต่ำของเด็กที่จะเข้าทำงานว่าห้ามนายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปีบริบูรณ์เป็นลูกจ้าง(สถาบันวิจัยสังคม, 2538) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับใหม่ซึ่งประกาศและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2541 ได้กำหนดว่า ห้ามนายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเป็นลูกจ้าง

ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็ก พบว่า มีการกำหนดช่วงอายุของแรงงานเด็กเพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยแตกต่างกันออกไป(อรทัย อาจอ่ำ, 2532)ในงานวิจัยแรงงานเด็กในภาคอุตสาหกรรมประมงได้กำหนดอายุของเด็กกลุ่มที่ศึกษาไว้ที่อายุ 11-17 ปี โดยเหตุผลที่ว่า ช่วงวัย 11-12 ปี เป็นวัยที่เด็กจบการศึกษาภาคบังคับจึงเป็นช่วงสำคัญที่จะมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือการศึกษาต่อ ส่วนการกำหนดอายุ 17 ปีเป็นอายุสูงสุดก็เนื่องจากวัย 18 ปี ถือว่าเป็นวัยที่เข้าสู่ “ความเป็นผู้ใหญ่” และคนไทยส่วนน้อยแต่งงานก่อนอายุ 18 ปี ดังนั้นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายออกจากครัวเรือนในกลุ่มอายุนี้นี้จึงเนื่องจากเหตุผลของการทำงานเป็นหลัก

ฉันทนา บรรพศิริโชติ(2535)ในการศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กทำงานได้กำหนดกลุ่มอายุของเด็กทำงานไว้ที่อายุไม่เกิน 18 ปีโดยเปิดอายุขั้นต่ำไว้ ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่อายุน้อยที่สุดที่ถูกสัมภาษณ์มีอายุ 8 ปีเช่นเดียวกับในรายงานของสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์(ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) เรื่องโสเภณีเด็ก (ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานเด็ก)ก็ได้ให้คำจำกัดความของ

โสภณิเด็กว่าหมายถึงเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี และให้บริการทางเพศโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ ซึ่งการกำหนดอายุนี้นี้ตรงกับที่ ฟิลลิป เกส (2537) กำหนดในการศึกษาตัวเลขโสภณิเด็กในประเทศไทย

ต่อประเด็นที่ว่า คำว่า “แรงงาน” ในบริบทของคำว่า “แรงงานเด็ก” หมายถึงอะไร คำว่าแรงงาน หมายถึง แรงงานที่ได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนในตลาดแรงงานที่ปรากฏอยู่ในสถิติแรงงานเพียงเท่านั้นหรือ? หรือมีความหมายกว้างไกลกว่านั้น งานวิจัยแรงงานเด็กจำนวนมากได้บ่งชี้ว่าแรงงานเด็กจำนวนมากอาศัยอยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ บางส่วนอยู่ในกิจการนอกกฎหมาย บางส่วนเป็นการทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน จึงมิได้ปรากฏอยู่ในสถิติแรงงานใด ๆ ทั้งสิ้น บางส่วนเป็นการจ้างงานแฝงเร้นในครอบครัว หรือช่วยเหลือธุรกิจครอบครัว ตั้งแต่อายุยังน้อย ทั้งทำงานเต็มเวลาและบางส่วนช่วงเวลา มีรายได้ของตนเองหรือไม่มีรายได้เป็นของตนเอง (อรัทัย อาจอ่ำ, 2532) ดังนั้นการให้คำจำกัดความของคำว่าแรงงานเด็กน่าจะให้ความหมายในวงกว้างเพราะหากให้คำจำกัดความแรงงานเด็กที่แคบเกินไปอาจทำให้ความเป็นจริงเกี่ยวกับแรงงานเด็กที่ควรได้รับการใส่ใจถูกละเลยไป(มณีมัย ทองอยู่, 2539)

2.2 ทำไมเด็กจึงทำงานและทำไมจึงมีการจ้างแรงงานเด็ก โดยภาพรวมสังคมที่ปล่อยให้มีความหมายเด็กเป็นจำนวนมากย่อมสะท้อนถึงความพิกลพิการของสังคม และความผิดพลาดในนโยบายและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ เพราะโดยหลักการเด็กและเยาวชนพึงเป็นบุคคลที่สังคมโดยรวมให้ความสำคัญเป็นพิเศษ พึงได้รับการศึกษาอบรมให้มีการพัฒนาทางสติปัญญา บุคลิกภาพ และอารมณ์ตามวัยโดยมิต้องมาแบกรับภาระทางเศรษฐกิจก่อนวัยอันสมควร

ทำไมเด็กจึงต้องทำงานและกลายเป็นแรงงานเด็ก? งานวิจัยส่วนใหญ่จะบ่งชี้ถึง”ความยากจน”ว่าเป็นปัญหาหลัก การทำงานของเด็กสามารถก่อรายได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมโดยตรงเช่น เด็กทำงานรับจ้างนำรายได้สู่ครอบครัว หรือช่วยในการรับจ้างที่ใช้วิธีเหมาจ้างเป็นรายชิ้นหรือตามน้ำหนัก เช่น ในงานรับจ้างตัดอ้อย(ศาสตรี เสาวคนธ์, 2537)งานรับช่วงผลิตแหและอวน(มณีมัย ทองอยู่, 2539)หรือโดยอ้อม คือ เด็กช่วยทำงานอื่น ๆ ในบ้านเพื่อให้ผู้ใหญ่มีเวลาทำงานได้เต็มที่ (มณีมัย ทองอยู่, 2539) อย่างไรก็ตาม การทำงานของเด็กด้วยสาเหตุของความยากจนนี้กลับเป็นปัจจัยที่ผลักให้เด็กวนเวียนอยู่ในวัฏจักรของความยากจนต่อไปเนื่องจากเด็กไม่ได้รับการศึกษาและพัฒนาความรู้ ความสามารถ จึงไม่สามารถเลื่อนระดับขั้นทางสังคมได้

สำนักงานกิจการแรงงานนานาชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำรายงานเรื่องการใช้แรงงานเด็กในประเทศคู่ค้าของสหรัฐในขอบข่ายทั่วโลก ในรายงานนั้นได้ระบุถึงปัจจัยที่ผลักดันให้เด็กเข้าสู่สภาพการเป็นแรงงานเด็กไว้ 6 ประการ (US.Department of Labour, 1995/มณีมัย ทองอยู่, 2539)คือ

1. ความยากจน

2. การศึกษา ได้แก่ การขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา เช่น โรงเรียนอยู่ไกล บิดามารดาไม่สามารถส่งเสียให้ลูกเรียน หรือไม่มีระบบการศึกษาภาคบังคับ รวมทั้งทัศนคติเชิงลบต่อการศึกษาของบิดามารดาของเด็ก
3. เป็นการเลือกของพ่อแม่และการเลือกของเด็กเอง เช่น เด็กอาจทำงานเพื่อลดภาระงานของพ่อหรือเด็กอาจเลือกที่จะออกไปทำงานรับจ้างและมีรายได้ของตนแทนที่จะช่วยงานในไร่นาของพ่อแม่ ซึ่งไม่มีค่าตอบแทน และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของพ่อแม่
4. ทัศนคติของสังคมบางสังคมเห็นว่า เด็กควรทำงานเพื่อช่วยพ่อแม่หรือตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ บางสังคมเช่นสังคมชนบทในอินโดนีเซีย สนับสนุนให้เด็กทำงานเพราะถือว่า การทำงานเป็นกระบวนการการศึกษาของเด็ก ขณะที่บางสังคมเมินเฉยต่อปัญหาแรงงานเด็กหรือเห็นว่าการจ้างแรงงานเด็กเป็นเรื่องปกติในสังคม
5. ความเป็นชนกลุ่มน้อย เช่น แรงงานอพยพจากชนบท หรือแรงงานอพยพจากต่างแดน เช่น แรงงานพม่าในอุตสาหกรรมประมงในประเทศไทย
6. นโยบายของรัฐ เช่น การไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็ก หรือมีแต่ไม่ครอบคลุมการบังคับใช้ กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีมาตรการชัดเจนเพียงพอและบทลงโทษต่ำเกินไป เป็นต้น

ในการศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กทำงานในประเทศไทย พบว่าสาเหตุที่เด็กต้องออกทำงานมีหลากหลาย ที่สำคัญคือ ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว คือ รายได้ไม่พอเพียง พ่อแม่ขอให้เด็กช่วยทำงานเสริมรายได้ และเด็กอยู่บ้านก็ไม่มียานพาหนะต้องออกไปหางานทำที่อื่น เหตุผลอื่น ๆ ได้แก่ เด็กอยากทำมาหากิน อยากฝึกงาน อยากมีอาชีพ และรายได้ของตนเอง และอยากเห็นโลกที่กว้างไปกว่าที่ชุมชนที่เขาอยู่ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ, 2535)

ก็ ไทส์ (Guy Thijs, 1995 มณีมัย ทองอยู่, 2539) ระบุถึงปัญหาความยากจนว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ผลักดันให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงาน ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การขาดโอกาสทางการศึกษา ในระดับที่กว้างไปกว่านั้นเขาได้ระบุถึงระบบเศรษฐกิจโลกที่เชื่อมโยงถึงกันตลอดทำให้อุตสาหกรรมจำนวนมากต้องใช้แรงงานราคาถูกเป็นเครื่องมือในการแข่งขัน และแรงงานราคาถูกนั้นก็ คือ “แรงงานเด็ก” นั่นเอง

ต่อคำถามที่ว่าทำไมจึงมีการจ้างแรงงานเด็ก งานวิจัยจำนวนมากมีข้อสรุปที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การที่ค่าจ้างแรงงานเด็กถูกกว่าแรงงานผู้ใหญ่และการที่เด็กมักจะเชื่อฟังและควบคุมง่ายกว่าผู้ใหญ่ (US Department of Labour, 1995; Guy Thijs, 1995; อรทัย อาจอ่ำ 2532) นอกจากนี้เด็กมักขาดการรวมกลุ่มจัดตั้งทำให้ขาดพลังหรืออำนาจต่อรอง กิจกรรมฟาร์มขนาดใหญ่นิยมจ้างเด็กเพราะแรงงานเด็กหาง่ายและอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้ว นอกจากปัจจัยเหล่านี้องค์การแรงงาน

ระหว่างประเทศยังระบุว่าเด็ก ๆ มักจะยอมทำงานบางอย่างซึ่งผู้ใหญ่อาจปฏิเสธ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าแม้ในประเทศหรือในท้องถิ่นที่มีแรงงานเหลือเฟือและมีผู้ใหญ่ที่ว่างงานก็ยังคงมีการใช้แรงงานเด็กอยู่ ก็ ไทส์(Guy Thijs,1995)ระบุว่า ข้ออ้างที่ว่ามีงานบางอย่างที่เด็กทำได้ดีกว่าผู้ใหญ่เพราะเด็กมีนิ้วมือเล็ก ๆ เคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว(ดังเช่นในอุตสาหกรรมทำพรม ทำลูกกวาด เป็นต้น) เป็นเหตุผลที่เลื่อนลอย และจริง ๆ แล้วก็เพียง “ข้ออ้าง” เพื่อที่จะจ้างแรงงานราคาถูกเท่านั้น

3. ข้อมูลเกี่ยวกับแรงงานเด็ก

3.1 แรงงานเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ตัวเลขจำนวนแรงงานเด็กยังไม่มี การสำรวจโดยตรงอย่างจริงจัง การประมาณการจำนวนแรงงานเด็กจึงมักจะใช้ข้อมูลสถิติด้านการศึกษาเป็นพื้นฐาน โดยพิจารณาจากจำนวนเด็กที่ไม่ได้ศึกษาต่อซึ่งมีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ เช่น สถิติของกระทรวงศึกษาธิการพบว่าจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่มีโอกาสเรียนต่อในปี 2532 - 2537 ซึ่งจะมีอายุระหว่าง 13 - 18 ปีมีจำนวนสะสมถึง 2.5 ล้านคน

จากการสำรวจของกรมแรงงานเมื่อปี 2533 พบว่า คนทำงานในสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมมีเด็กอายุ 13 ปี - ต่ำกว่า 18 ปีจำนวน 85,184 คน คิดเป็นร้อยละ 2.95 ของลูกจ้างทั้งหมด

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจแรงงานทั่วประเทศในปี พ.ศ.2536 พบว่ามีกำลังแรงงานที่อายุระหว่าง 13 - 19 ปี กว่า 4.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.30 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ในจำนวนนี้แยกเป็นเด็กอายุ 13 - 14 ปี 0.52 ล้านคน และอายุ 15 - 19 ปี 3.7 ล้านคน แต่ไม่อาจแยกได้ว่าทำงานอยู่ในสาขาเศรษฐกิจใดบ้างจำนวนเท่าใด

จากการตรวจแรงงานของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานในปี พ.ศ.2537 พบว่า มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานในสถานประกอบการ 11,305 คนโดยส่วนใหญ่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต 6,227 คน และทำงานการขนส่ง ชายปลีก กัดอาคารและโรงแรม 3,827 คน คิดเป็นร้อยละ 88.9 ของแรงงานที่เป็นเด็กทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่าแรงงานเด็กที่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 37.7 และร้อยละ 26.2 ของแรงงานเด็กที่สำรวจพบทั้งหมดตามลำดับ

ในปี พ.ศ.2538 ประชากรเด็กและเยาวชนของประเทศไทย(อายุ 13-19 ปี)มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 8.08 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13.7 ของประชากรทั้งประเทศ ประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนคิดเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 4.7 ล้านคน หรือร้อยละ 58.2 ที่เหลือส่วนใหญ่เป็นกำลังแรงงานจำนวน 2,835,500 คน(สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2538)

กำลังแรงงานเด็กและเยาวชนจำนวน 2.8 ล้านคนนี้คิดเป็นร้อยละ 35 หรือกว่าหนึ่งในสามของประชากรในวัยเดียวกันและคิดเป็นร้อยละ 9 ของกำลังแรงงานรวมของประเทศ ในจำนวนนี้เป็นกำลังแรงงานเด็กที่อายุ 13-14 ปี รวม 261,400 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ของกำลัง

แรงงานของประเทศ ส่วนกำลังแรงงานเยาวชนอายุ 15-19 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,574,100 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรทุกอายุและประชากรอายุ 13-19 ปี จำแนกตามสถานภาพแรงงาน พ.ศ.2538 (ทั้งประเทศ)

หน่วยจำนวน: พันคน

สถานภาพแรงงาน	จำนวนรวม ทุกอายุ	13-14 ปี		15-19 ปี	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กำลังแรงงานรวม	31,347.9	261.4	11.5	2,574.1	44.4
1.1 กำลังแรงงานปัจจุบัน	29,778.8	242.0	10.6	2,309.3	39.8
1.1.1 ผู้มีงานทำ	29,055.1	232.1	10.1	2,169.9	37.4
1.1.2 ผู้ไม่มีงานทำ	723.5	9.9	0.5	139.3	2.4
1.2 กำลังแรงงานที่รอดูดูกาล	13,587	19.3	0.9	264.8	4.6
2. ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	13,587.7	2,027.8	88.5	3,224.6	55.6
2.1 ทำงานบ้าน	3,967.9	19.0	0.8	194.2	3.3
2.2 เรียนหนังสือ	5,269.8	1,920.7	83.9	2,782.4	18.0
2.3 ยังเด็กหรือไม่สามารถทำงานได้	3,518.2	74.7	3.3	78.8	1.4
2.4 อื่น ๆ	831.8	13.2	0.5	169.2	2.9
3. ผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี	14,177.2	-	-	-	-
ยอดรวมประชากรทั่วประเทศ	59,112.8	2,289.2	(100)	5,798.7	(100)

ที่มาของข้อมูล : ตารางสถิติโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร รอบปีที่ 3 พ.ศ. 2538
สำนักงานสถิติแห่งชาติ

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนแรงงานเด็กกับสถิติของปีก่อน ๆ จะพบว่าจำนวนแรงงานเด็กมีจำนวนลดลงเป็นลำดับ ตารางที่ 3.2 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบของปี 2534, 2536 และ 2538 แสดงให้เห็นว่าอัตราร้อยละของกำลังแรงงานเด็กต่อกำลังแรงงานทั้งประเทศลดลงเรื่อย ๆ จากร้อยละ 2.7 เป็น 1.6 และ 0.8 ในปี 2534, 2536 และ 2538 ตามลำดับ นอกจากนี้อัตราร้อยละของกำลังแรงงานเด็กต่อประชากรในวัยเดียวกันก็ลดลงเช่นกัน คือ จากร้อยละ 35.1 ใน พ.ศ.2534 เป็นร้อยละ 21.1 ใน พ.ศ.2536 และลดลงเหลือร้อยละ 11.4 ใน พ.ศ.2538 สาเหตุของการลดลงของสัดส่วนของแรงงานเด็กนี้ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการลดลงของประชากรเด็ก แต่สาเหตุที่สำคัญน่าจะมาจากนโยบายของรัฐในการขยายโอกาสทางการศึกษาทำให้เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมมากขึ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าอัตราร้อยละของเด็กที่เรียนหนังสือต่อก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอด ในปี พ.ศ.2534 มีเด็กที่เรียนหนังสือเพียงประมาณร้อยละ 56.9 และได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 83.9 ใน พ.ศ. 2538 รายละเอียดในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 สถานการณ์เด็กและแรงงานเด็กไทย อายุ 13-14 ปี พ.ศ.2534,2536 และ 2538

ร้อยละ

สถานการณ์เด็กและแรงงานเด็ก	พ.ศ.2534	พ.ศ.2536	พ.ศ.2538
1. ร้อยละของประชากรเด็กต่อประชากรทั้งประเทศ	4.4	4.2	3.9
2. ร้อยละของกำลังแรงงานเด็กต่อกำลังแรงงานทั้งประเทศ	2.7	1.6	0.8
3. ร้อยละของกำลังแรงงานเด็กต่อประชากรในวัยเดียวกันทั้งประเทศ	35.1	21.1	11.4
4. ร้อยละของเด็กที่กำลังเรียนหนังสือต่อประชากรเด็กในวัยเดียวกันทั้งประเทศ	56.9	71.1	83.9

ที่มาของข้อมูล : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรรอบที่ 3 พ.ศ.2534, 2536 และ 2538
สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.2 แรงงานเด็กและเยาวชนในภาคอีสาน

การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ.2538 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า กำลังแรงงานเด็ก (13-14 ปี) และเยาวชน (15-19 ปี) ในภาคอีสานมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,203,400 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากรเด็กและเยาวชนของภาค และคิดเป็นร้อยละ 11.6 ของกำลังแรงงานรวมของภาค (ตารางที่ 3.3)

เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติรวมของประเทศซึ่งมีแรงงานเด็กและเยาวชนคิดเป็นร้อยละ 35 ของประชากรเด็กและเยาวชนทั้งประเทศ และมีกำลังแรงงานเด็กและเยาวชนคิดเป็นร้อยละ 9 ของกำลังแรงงานรวมของประเทศจะพบว่า ในภาคอีสานมีสัดส่วนของแรงงานเด็กและเยาวชนสูงกว่าสถิติรวมทั้งประเทศอย่างเห็นได้ชัดเจน

กำลังแรงงานเด็กในภาคอีสานที่อายุ 13-14 ปี มีจำนวนประมาณ 133,800 คน และอายุ 15-18 ปี จำนวน 1,069,600 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 และร้อยละ 50.1 ของกำลังแรงงานรวมของภาคตามลำดับ (ตารางที่ 3.3) เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลทั่วราชอาณาจักรจะพบว่า ในภาคอีสานมีเด็กทำงานมากกว่าในทั้งสองช่วงอายุและมีสัดส่วนของผู้เรียนหนังสือน้อยกว่าสัดส่วนโดยรวมของประเทศด้วย

ตารางที่ 3.3 จำนวนประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุ สถานภาพแรงงาน พ.ศ.2538 (ภาคอีสาน)

หน่วยจำนวน: พันคน

สถานภาพแรงงาน	จำนวนรวม ทุกอายุ	13-14 ปี		15-19 ปี	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. กำลังแรงงานรวม	10,366.0	133.8	15.5	1,069.6	44.4
1.1 กำลังแรงงานปัจจุบัน	9,217	117.4	13.6	850.6	39.9
1.1.1 ผู้มีงานทำ	8,827.2	110.2	12.8	772.4	36.2
1.1.2 ผู้ไม่มีงานทำ	389.7	7.2	0.8	78.2	3.7
1.2 กำลังแรงงานที่รอฤดูกาล	1,149.0	16.3	1.9	218.9	10.3
2. ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	4,383.1	729.9	84.5	1,064.7	49.9
2.1 ทำงานบ้าน	1,307.1	7.7	0.9	78.0	3.7
2.2 เรียนหนังสือ	1,674.0	677.7	78.5	888.6	41.6
2.3 ยังเด็กหรืออายุมากไป	1,078.5	39.3	4.6	40.5	1.9
2.4 อื่น ๆ	323.4	5.0	0.5	57.5	2.7
3. ผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี	5,420.0	-	-	-	-
ยอดรวม	20,169.2	863.7	(100)	2,134.3	(100)

ที่มาของข้อมูล: ผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร พ.ศ.2538 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

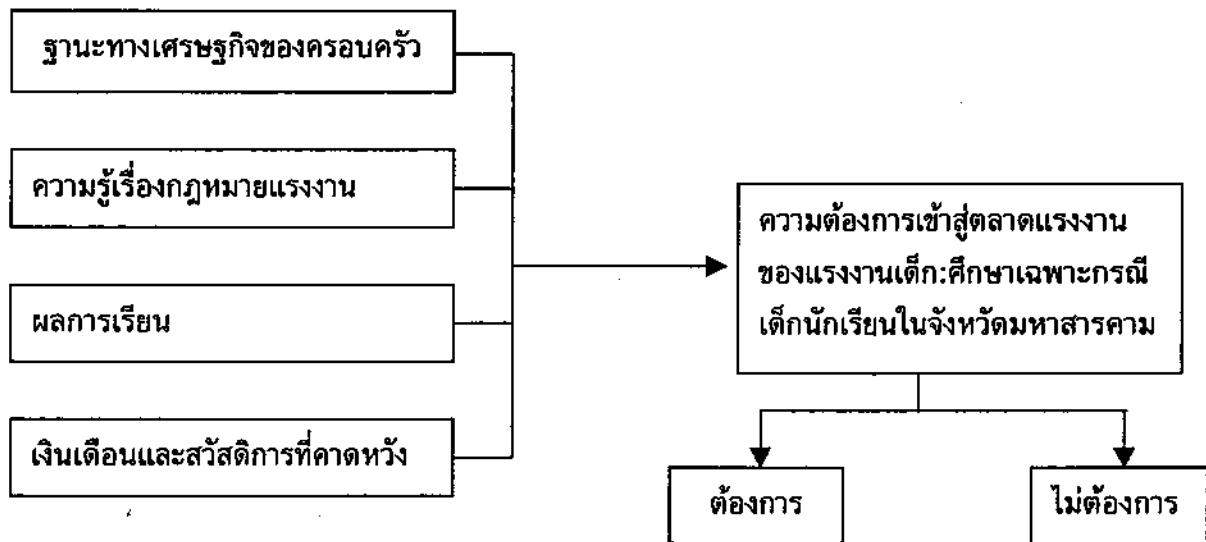
สำหรับการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยภาพรวมแล้วส่วนใหญ่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยผ่านสำนักงานจัดหางานทั้งที่ถูกและไม่ถูกกฎหมายที่มีอยู่บริเวณสถานีรถไฟหัวลำโพง และสถานีขนส่งตลาดหมอซิด หรือไม่กี่กิโลเมตรกับญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน หรือคนรู้จัก(เบ็ญจา จิรภัทรพิมล และคณะ,2531) จากการสำรวจของกรมแรงงาน(2526)พบว่า เด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เดินทางเข้ามาที่สถานีรถไฟหัวลำโพง โดยเฉลี่ยวันละ 289 คน และเป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย

โดยภาพรวมแล้วมีแรงงานเด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อพยพเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ ฯ และปรimumผลด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ความยากจนของครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานเป็นผู้หญิง จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม สาเหตุที่เข้ามาขายแรงงานในเมืองเพราะต้องการหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว และงานที่เด็กทำมักได้แก่ งานบ้าน งานเลี้ยงเด็ก กรรมกร ทำงานในร้านค้า ทำงานในโรงงาน เช่น โรงงานสิ่งทอ หรืองานด้านบริการ เช่น พนักงานเสิร์ฟอาหาร บริการซ่อมรถ ซ่อมเครื่องไฟฟ้า เป็นต้น(ดุชนฎี อายุวัฒน์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข,2536)

สำหรับในจังหวัดมหาสารคามพบว่าแรงผลักดันทางเศรษฐกิจในเรื่องความต้องการรายได้เพิ่ม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กไปทำงานนอกภาคเกษตร (ศักดิ์ดา หนูรุ่ง, 2530)

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถวางกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้.-

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและปัจจัยในการตัดสินใจที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงานเด็กในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีรายละเอียดแนวทางการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้.-

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

5 อำเภอในจังหวัดมหาสารคามที่ถูกจัดว่าเป็นอำเภอที่ยากจนลำดับ 1 ถึงลำดับ 5 ได้แก่ อำเภอเมือง โกสุมพิสัย พัคคภูมิพิสัย หนองฮี และวาปีปทุม

2. ประชากร

ประชากรตัวอย่างของการศึกษาเรื่องนี้ ได้แก่ เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2541 (มีนาคม 2542)

3. การสุ่มตัวอย่าง

ในการสุ่มตัวอย่างผู้ศึกษาได้ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคามเพื่อขอทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดลำดับอำเภอในจังหวัดมหาสารคามที่ไม่ผ่านหลักเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานข้อ 29 (อำเภอที่ยากจน) ซึ่งปรากฏข้อมูลการจัดลำดับจากอันดับ 1 ถึงอันดับ 5 ดังนี้

อันดับ 1 อำเภอเมือง

อันดับ 2 อำเภอโกสุมพิสัย

อันดับ 3 อำเภอพัคคภูมิพิสัย

อันดับ 4 อำเภอหนองฮี

อันดับ 5 อำเภอวาปีปทุม

สำหรับโรงเรียนที่ผู้ศึกษาคัดเลือกไว้ทำการศึกษาทั้งสองระดับนั้นได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม และเจ้าหน้าที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามเพื่อขอทราบรายชื่อโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ของอำเภอที่ถูกจัดอยู่ในอันดับความยากจนอันดับ 1 ถึงอันดับ 5 และได้ทำการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนเพื่อทำการศึกษาโดยพิจารณาถึงเวลา ระยะทาง ความเหมาะสมและศักยภาพของผู้ศึกษา ทั้งนี้จะไม่ให้มีผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ประจำ จากนั้นได้รวบรวมข้อมูลจากเด็กที่กำลังศึกษาในทั้งสองระดับดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจำนวนโรงเรียนและนักเรียนที่ได้รับเลือกเป็นตัวอย่างมีรายละเอียดตามตารางดังนี้.-

อำเภอ	จำนวนโรงเรียน(โรง)	จำนวนนักเรียนที่รับแบบสอบถาม
เมือง	3	90
โกสุมพิสัย	5	127
พยัคฆภูมิพิสัย	4	118
บรบือ	4	181
วาปีปทุม	2	60
รวม	18	576

หมายเหตุ: โปรดดูรายละเอียดในผนวก ก.

4. การแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้ศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2540 จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและการคมนาคมที่เข้าถึงโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันการผิดพลาดก็ได้ประสานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพื่อขอทราบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง

จากนั้นผู้ศึกษาได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารของแต่ละโรงเรียนมอบหมายให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามพร้อมนัดหมายวันเก็บแบบสอบถาม

5. การประมวลวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดต่อจากนั้นได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา(descriptive statics) ได้แก่ ร้อยละ(percentage)เป็นเครื่องมือในการประมวลวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเด็กนักเรียนในโรงเรียนทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่อำเภอที่ถูกจัดให้เป็นอำเภอที่ยากจนอันดับที่ 1 ถึงอันดับที่ 5 ของจังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปผลการวิจัยจะนำเสนอแยกเป็นสองระดับคือ ความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยในแต่ละส่วนเนื้อหาจะครอบคลุมทั้งด้านเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของเด็กและครอบครัวรวมทั้งความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

1. ความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1 คุณลักษณะทั่วไปของเด็กและครอบครัว (ตารางที่ 4.1)

กลุ่มนักเรียนตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ เป็นเพศชายร้อยละ 47.9 และเพศหญิงร้อยละ 52.2

เด็กมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุดคือร้อยละ 52.4 รองลงมาคือผลการเรียนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 35.9 และระดับดีมาก ร้อยละ 8.2 สำหรับเด็กที่มีผลการเรียนระดับอ่อนมีเพียงร้อยละ 3.5

พ่อแม่ของเด็กส่วนมากมีบุตร 1-2 คน(ร้อยละ 69.6)นอกนั้นจะมีบุตร 3 - 5 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.8)อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน(ร้อยละ 9)และอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน(ร้อยละ 1.8)

เด็กส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับพ่อแม่คิดเป็นร้อยละ 87 มีเพียงร้อยละ 6.5 และร้อยละ 4.7 ที่อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย และลุง ป้า น้า อา ตามลำดับ

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายแรงงานพบว่าเด็กส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานอยู่ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมาได้แก่ระดับปานกลางร้อยละ 46.6 สำหรับเด็กที่มีความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานระดับน้อยมีเพียงร้อยละ 1.1 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเด็กมีความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานในระดับดี

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไป

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ. (N= 171)		
หญิง	89	52.1
ชาย	82	47.9
ผลการเรียน (N= 170)		
อ่อน	6	3.5
ปานกลาง	89	52.4
ดี	61	35.9
ดีมาก	14	8.2
อาชีพหลักของพ่อ (N= 171)		
ทำนา	85	49.7
ทำไร่	1	0.6
รับจ้าง	43	25.1
รับราชการ	21	12.3
ค้าขาย	15	8.8
อื่น ๆ	6	3.5
อาชีพหลักของแม่ (N= 175)		
ทำนา	90	51.4
ทำไร่	0	0
รับจ้าง	25	14.3
รับราชการ	24	13.7
ค้าขาย	20	11.4
อื่น ๆ	16	9.2
จำนวนบุตร (N= 168)		
1 - 2 คน	117	69.6
3 - 5 คน	51	30.4
6 - 9 คน	-	-
10 คนขึ้นไป	-	-

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว(N= 167)		
ยากจน	3	1.8
ค่อนข้างยากจน	15	9.0
ปานกลาง	145	86.8
ค่อนข้างร่ำรวย	2	1.2
ร่ำรวย	2	1.2
บุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย(N= 169)		
พ่อแม่	147	87.0
ตา - ยาย/ ปู่ - ย่า	11	6.5
ลุง ป้า น้า อา	8	4.7
ญาติ	-	-
เพื่อนบ้าน	-	-
อื่น ๆ	3	1.8
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน(N= 174)		
น้อย (1 - 2 คะแนน)	2	1.1
ปานกลาง (3 - 5 คะแนน)	81	46.6
มาก (6 - 7 คะแนน)	91	52.3

1.2 ความต้องการของเด็กนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

1.2.1 ความต้องการของเด็กนักเรียนหลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

เด็กส่วนใหญ่ที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วต้องการที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น (ร้อยละ 77.1) ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานร้อยละ 3.5 และต้องการออกมาทำงานทำร้อยละ 19.4 ปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามความต้องการที่จะเรียนต่อ

ความต้องการที่จะเรียนต่อ	จำนวน	ร้อยละ
เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น	131	77.1
ทำงานทำ	33	19.4
ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน	6	3.5
รวม	170	100.0

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามความคาดหวังของบิดามารดา

ความคาดหวังของบิดามารดา	จำนวน	ร้อยละ
ให้เรียนต่อ	128	74.0
ให้ออกมาช่วยทำงานที่บ้าน	12	6.9
ให้ไปทำงานทำ อื่น ๆ	30	17.3
รวม	173	100.0

ตามตารางที่ 4.3 เมื่อเปรียบเทียบกับตารางที่ 4.2 ปรากฏว่าความคาดหวังของบิดามารดากับความต้องการของเด็กนักเรียนมีความสอดคล้องกันโดยเฉพาะในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมีจำนวนร้อยละ 74.0 รองลงมาได้แก่นักเรียนที่บิดามารดาคาดหวังว่าจะให้ออกไปทำงานทำและให้ออกมาช่วยทำงานที่บ้าน(ร้อยละ 17.3 และ 6.9 ตามลำดับ)

จะเห็นได้ว่าเด็กนักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อหางานทำหลังสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมีจำนวนร้อยละ 19.4 และอีกส่วนหนึ่งจะออกมาช่วยบิดามารดาทำงาน ร้อยละ 3.5 ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวเลขจากตารางที่ 4.2 และตารางที่ 4.3 แล้วคาดว่าจะมีเด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าสู่ตลาดแรงงานหลังจากสำเร็จการศึกษาในปี 2541(มีนาคม 2542)จำนวนร้อยละ 18.3 เท่านั้น

1.2.2 ประเภทของงานที่เด็กต้องการทำ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับงานที่เด็กต้องการทำเป็นอันดับ 1, 2 และ 3 (ตารางที่ 4.4)พบว่า งานที่เด็กเลือกเป็นอันดับ 1, 2 มากที่สุดได้แก่ ลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน(ร้อยละ 45.0 และ 18.7)ส่วนอันดับ 3 ได้แก่ออกจ้างในร้านอาหาร (ร้อยละ 13.9)

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามประเภทงานที่ต้องการทำ

ประเภทงานที่ต้องการทำ	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลูกจ้างในโรงงาน	21	12.3	14	8.4	11	6.6
ลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน	77	45.0	31	18.7	9	5.4
ลูกจ้างในอู่ซ่อมรถยนต์	24	14.0	11	6.6	16	9.7
ลูกจ้างในปั้มน้ำมัน	8	4.7	11	6.6	7	4.2
ลูกจ้างในร้านอาหาร	14	8.2	27	16.3	23	13.9
ลูกจ้างทำงานบ้าน	-	-	9	5.4	12	7.2
ช่างไม้	2	1.2	5	3.0	7	4.2
ช่างเชื่อม - ช่างอ็อก	3	1.8	6	3.6	7	4.2

งานที่ต้องการทำ	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่างก่อสร้าง	3	1.8	4	2.4	7	4.2
งานช่างปูน	-	-	-	-	7	4.2
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	5	2.9	29	17.5	21	12.7
ช่างตัดผม/เสริมสวย	14	8.1	19	11.5	39	23.5
รวม	171	100.0	166	100.0	166	100.0

1.2.3 สถานที่ที่เด็กต้องการไปทำงาน

ร้อยละ 43.2 ของเด็กนักเรียนต้องการไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร รองลงมา ได้แก่ตัวจังหวัด (ร้อยละ 24.3)ตัวอำเภอ(ร้อยละ 13.6)จังหวัดที่เป็นปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร (สมุทรปราการ นนทบุรี นครปฐม)ร้อยละ 13 นอกนั้นเป็นจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 5.9 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามสถานที่ที่ต้องการไปทำงาน

สถานที่	จำนวน	ร้อยละ
ตัวอำเภอ	23	13.6
ตัวจังหวัด	41	24.3
จังหวัดอื่นในภาคอีสาน	10	5.9
กรุงเทพมหานคร	73	43.2
นนทบุรี	3	1.8
สมุทรปราการ	6	3.5
นครปฐม	1	0.6
อื่น ๆ	12	7.1
รวม	169	100.0

1.2.4 หัวข้อที่ต้องการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนากระดับฝีมือแรงงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของเด็กนักเรียนในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนายกระดับฝีมือแรงงานในกรณีที่ต้องการออกมาหางานทำเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วโดยให้เด็กเรียงลำดับความสำคัญอันดับ 1 ถึงอันดับ 3 ปรากฏว่า การฝึกอบรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เป็นหัวข้อที่เด็กนักเรียนเลือกเป็นอันดับ 1 และ อันดับ 2 เท่ากันคือร้อยละ 28.7 รองลงมาได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น และ ภาษาอังกฤษ ร้อยละ 15.7 และ 14.4 ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามหัวข้อที่ ต้องการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระดับฝีมือแรงงาน อันดับ 1,2 และ 3

หัวข้อที่ต้องการได้รับการฝึกอบรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่างไม้	2	1.2	2	1.3	3	2.1
ช่างไฟฟ้า	11	6.7	8	5.2	12	8.2
ช่างเชื่อม	2	1.2	1	0.7	1	0.7
ช่างอิเล็กทรอนิกส์	13	7.9	3	2.0	13	8.9
ช่างยนต์	19	11.6	13	8.5	5	3.4
ช่างอีกร - เชื่อมเหล็ก	1	0.6	6	3.9	4	2.7
ช่างปูน	1	0.6	2	1.3	3	2.1
ช่างตัดผม	10	6.1	9	5.9	8	5.5
ช่างเสริมสวย	11	6.7	11	7.2	7	4.8
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	7	4.3	5	3.3	13	8.9
ช่างทอผ้า	1	0.6	2	1.3	2	1.4
ช่างจักสาน	-	-	2	1.3	1	0.7
คอมพิวเตอร์	47	28.7	44	28.7	9	6.2
ภาษาอังกฤษ	35	21.4	38	24.8	21	14.4
ภาษาญี่ปุ่น	3	1.8	4	2.6	23	15.7
ภาษาจีน	-	-	3	2.0	16	10.9
อื่น ๆ	1	0.6	-	-	5	3.4
รวม	164	100.0	153	100.0	146	100.0

1.2.5 ความไฝ่ฝันของเด็กในด้านการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งจากการสนทนากับเด็กทำให้ทราบว่า หากปัจจัยแวดล้อมเอื้ออำนวยให้เด็กแล้ว เด็กมีความไฝ่ฝันที่จะศึกษาถึงระดับปริญญาเอกมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 49.1 รองลงมาได้แก่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 17.0) ปริญญาโท ร้อยละ 12.3 ปริญญาตรี ร้อยละ 10.5 มัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 5.3 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช.และ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส.ร้อยละ 3.5 และ 2.3 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดที่นักเรียนต้องการ

ระดับการศึกษาสูงสุดที่นักเรียนต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 3	9	5.3
มัธยมศึกษาปีที่ 6	29	17.0
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	4	2.3
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	6	3.5
ปริญญาตรี	18	10.5
ปริญญาโท	21	12.3
ปริญญาเอก	84	49.1
รวม	171	100.0

1.2.6 อาชีพที่เด็กต้องการทำในอนาคต

ปรากฏผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลว่า เด็กมีความต้องการที่จะเป็นทหารหรือตำรวจมากที่สุด (ร้อยละ 24.9) รองลงมาได้แก่ เป็นครู/อาจารย์ (ร้อยละ 20.2) และต้องการเป็นแพทย์(ร้อยละ 14.2) เป็นนักธุรกิจและพยาบาล ร้อยละ 6.5 เท่ากัน นอกนั้นต้องการเป็นวิศวกร นักดนตรี และนักแสดง ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามอาชีพที่ต้องการในอนาคต

อาชีพที่เด็กนักเรียนต้องการทำในอนาคต	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	7	4.1
แพทย์	24	14.2
วิศวกร	10	5.9
ครูอาจารย์	34	20.2
ทหาร/ตำรวจ	42	24.9
พยาบาล	11	6.5
นักธุรกิจ	11	6.5
นักข่าว	2	1.2
นักวิทยาศาสตร์	3	1.8
นักดนตรี	8	4.7
นักแสดง/นักร้อง	7	4.1
อื่น ๆ	10	5.9
รวม	169	100.0

งานวิจัย
ฉบับที่ ๒๖

1.3 กระบวนการการตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็ก

1.3.1 แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงาน

ข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งของงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเด็กนักเรียน ในการตัดสินใจเลือกงานที่ตนต้องการทำ การที่เด็กจะเข้าสู่ตลาดแรงงานได้นั้นจะต้องทราบแหล่งของงาน และจากข้อมูลที่ได้รับจากเด็กทำให้ทราบว่า แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงานที่เด็กได้ทราบอันดับ 1 ได้แก่หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 34.7) อันดับ 2 ได้แก่โทรทัศน์ (ร้อยละ 40.9) อันดับ 3 ได้แก่ วิทยุ (ร้อยละ 36.4)ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงานเป็นอันดับ 1, 2 และ 3

แหล่งข่าวสาร	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครู	38	22.4	10	6.1	25	15.2
หนังสือพิมพ์	59	<u>34.7</u>	43	26.2	28	16.9
โทรทัศน์	58	34.1	67	<u>40.9</u>	20	12.1
วิทยุ	4	2.3	30	18.3	60	<u>36.4</u>
ญาติพี่น้อง	9	5.3	13	7.9	23	13.9
เพื่อน	1	0.6	-	-	8	4.9
อื่น ๆ	1	0.6	1	0.6	1	0.6
รวม	170	100.0	164	100.0	165	100.0

1.3.2 เกณฑ์การตัดสินใจเลือกงาน

ในการตัดสินใจเลือกงานที่ต้องการทำนั้นเด็กย่อมมีเกณฑ์การพิจารณาเลือกงานเช่นกัน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกงานที่เด็กเห็นว่ามีควมสำคัญเรียงตามอันดับ 1 ถึงอันดับ 3 ปรากฏว่า มากที่สุดอันดับ 1 ได้แก่ ความรู้ความสามารถของตัวเด็ก (ร้อยละ 42.1) อันดับ 2 ได้แก่ คำแนะนำของพ่อแม่(ร้อยละ 31.0) ส่วนอันดับ 3 ยังได้แก่ความรู้ความสามารถของตัวเด็ก ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกงานเป็นอันดับ 1, 2 และ 3

เกณฑ์การตัดสินใจเลือกงาน	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าจ้าง	50	29.2	22	13.1	32	18.9
สวัสดิการ	16	9.4	37	22.0	21	12.5
มีเพื่อนหรือญาติทำงานอยู่ด้วย	14	8.2	16	9.5	22	13.0
ความรู้ความสามารถของนักเรียน	72	42.1	34	20.3	36	21.3
คำแนะนำของพ่อแม่	18	10.5	52	31.0	33	19.5
คำแนะนำของเพื่อน	-	-	2	1.2	3	1.8
คำแนะนำของญาติพี่น้อง	-	-	5	2.9	20	11.8
อื่น ๆ	1	0.6	-	-	2	1.2
รวม	171	100.0	168	100.0	169	100.0

2. ความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้อการเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2.1 คุณลักษณะทั่วไปของเด็กนักเรียนและครอบครัว(ตารางที่ 4.11)

จากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลพบว่า เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้เลือกมาเป็นตัวอย่างมีสัดส่วนของเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยมีเพศชายร้อยละ 65.3 และเพศหญิง ร้อยละ 34.7 เด็กนักเรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 70.5) รองลงมามีผลการเรียนดี (ร้อยละ 25.8) และระดับอ่อน (ร้อยละ 2.5) มีเพียงร้อยละ 1.2 ที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีมาก

บิดามารดาของเด็กนักเรียน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำนาคิดเป็นร้อยละ 67.7 และ 72.9 อาชีพรองลงมาได้แก่ รับราชการ รับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ

บิดามารดาของเด็กนักเรียนส่วนใหญ่จะมีบุตร 1 - 2 (ร้อยละ 58.5) รองลงมามีบุตร 3 - 5 คน (ร้อยละ 39.8) และ 6 - 9 คน (ร้อยละ 1.7) และไม่ปรากฏว่าครอบครัวใดมีบุตรถึง 10 คน

ฐานะทางครอบครัวของเด็กนักเรียนปรากฏว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง (ร้อยละ 68.2)รองลงมาได้แก่เด็กนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับค่อนข้างยากจน (ร้อยละ 18.2)และยากจน(ร้อยละ 12.2) มีเพียงร้อยละ 0.2 ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับร่ำรวย

เด็กนักเรียนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่กับพ่อแม่(ร้อยละ 86.5)มีเพียงร้อยละ 5.2 และร้อยละ 2.5 ที่อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายและลุงป้าน้าอา ตามลำดับในด้านความรู้ของเด็กนักเรียนเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน พบว่า เด็กส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน ในระดับปานกลาง

(ร้อยละ 52.6) รองลงมาได้แก่กลุ่มที่มีความรู้ในระดับมาก(ร้อยละ 42.9)และระดับน้อย(ร้อยละ 4.5)ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่าเด็กมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงานในระดับดี ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไป

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ. (N=404)		
หญิง	140	34.7
ชาย	264	65.3
ผลการเรียน (N=403)		
อ่อน	10	2.5
ปานกลาง	284	70.5
ดี	104	25.8
ดีมาก	5	1.2
อาชีพหลักของพ่อ (N=399)		
ทำนา	270	67.7
ทำไร่	4	1.0
รับจ้าง	41	10.3
รับราชการ	51	12.8
ค้าขาย	24	6
อื่น ๆ	9	2.2
อาชีพหลักของแม่ (N= 396)		
ทำนา	289	72.9
ทำไร่	2	0.5
รับจ้าง	30	7.6
รับราชการ	36	9.1
ค้าขาย	30	7.6
อื่น ๆ	9	2.3

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนบุตร (N=400)		
1 - 2 คน	234	58.5
3 - 5 คน	159	39.8
6 - 9 คน	7	1.7
10 คนขึ้นไป	-	-
ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว(N= 402)		
ยากจน	49	12.2
ค่อนข้างยากจน	73	18.2
ปานกลาง	274	68.2
ค่อนข้างร่ำรวย	5	1.2
ร่ำรวย	1	0.2
บุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย(N=401)		
พ่อแม่	347	86.5
ตา - ยาย/ ปู่ - ย่า	25	6.2
ลุง ป้า น้า อา	10	2.5
ญาติ	4	1.0
เพื่อนบ้าน	1	0.3
อื่น ๆ	14	3.5
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน(N=382)		
น้อย (1 - 2 คะแนน)	17	4.5
ปานกลาง (3 - 5 คะแนน)	201	52.6
มาก (6 - 7 คะแนน)	164	42.9

2.2 ความต้องการของเด็กนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2.2.1 ความต้องการ ของเด็กนักเรียนหลังจาก สำเร็จการศึกษาจาก

โรงเรียน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า เด็กนักเรียนส่วนมาก เมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเดิมแล้วมีความต้องการที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น(ร้อยละ 76.4) มีเด็กนักเรียนจำนวนร้อยละ 21.6 ที่ต้องการออกมาหางานทำหลังจากสำเร็จการศึกษา และร้อยละ 2.0 ที่ต้องการออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 จำนวนร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามความต้องการหลังจากสำเร็จการศึกษา

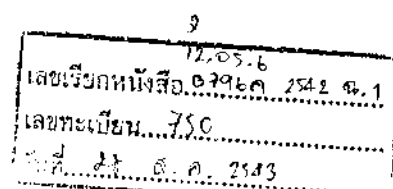
ความต้องการหลังจากจบการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น	308	76.3
ทำงานทำ	87	21.6
ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน	8	2.0
รวม	403	100.0

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สอบถามความคิดเห็นส่วนตัวของเด็กนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับความคาดหวังของบิดามารดาเกี่ยวกับ ตัวเด็กนักเรียนภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว ปรากฏว่าเด็กนักเรียนส่วนมากมีความเห็นว่า บิดามารดามีความคาดหวังจะให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นภายหลังจากสำเร็จการศึกษา(ร้อยละ 76.3)มีจำนวนร้อยละ 18.2 ที่บิดามารดาต้องการให้ออกไปหางานทำ และร้อยละ 4.2 ที่มีความคิดเห็นว่าบิดามารดาคาดหวังจะให้ออกมาช่วยทำงานที่บ้าน รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามความคาดหวังของบิดามารดา

ความคาดหวังของบิดามารดา	จำนวน	ร้อยละ
ให้เรียนต่อ	340	84.8
ให้ออกมาช่วยทำงานที่บ้าน	17	4.2
ให้ไปทำงานทำ	73	18.2
อื่น ๆ	5	1.3
รวม	401	100.0

เมื่อพิจารณาในเรื่องความต้องการของเด็กนักเรียนประกอบกับความคาดหวังของบิดามารดาจะพบว่ามีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ทั้งเด็กนักเรียนและบิดามารดาส่วนใหญ่ต้องการให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่วนนักเรียนที่ต้องการออกมาหางานทำซึ่งบิดามารดาก็คาดหวังเช่นเดียวกันกับตัวเด็กนักเรียนมีจำนวนร้อยละ 19.9

2.2.2 ประเภทของงานที่เด็กนักเรียนต้องการทำ

กรณีที่ต้องการออกมาหางานทำ ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน ซึ่งเด็กนักเรียนได้จัดลำดับประเภทของงานที่ต้องการทำตามความต้องการ 3 อันดับ ปรากฏว่ามีประเภทงานที่เด็กนักเรียนแสดงความต้องการจะทำเรียงตามอันดับ 1 ถึง อันดับ 3 ปรากฏว่า อันดับ 1 และอันดับ 2 ได้แก่ เป็นลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน (ร้อยละ 58.9 และ 21.9 ตามลำดับ) อันดับ 3 ได้แก่ เป็นช่างตัดผม/ช่างเสริมสวย (ร้อยละ 22.7) ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวนและร้อยละของเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทงานที่ต้องการทำอันดับ 1, 2, และ 3

งานที่ต้องการทำ	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลูกจ้างในโรงงาน	85	21.7	65	17.0	33	8.6
ลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน	231	58.9	84	21.9	21	5.5
ลูกจ้างอยู่ซ่อมรถ	23	5.9	23	6.0	31	8.1
ลูกจ้างปั้มน้ำมัน	2	0.5	5	1.3	9	2.4
ลูกจ้างร้านอาหาร	11	2.8	62	16.2	51	13.3
ลูกจ้างทำงานบ้าน	4	1.0	10	2.6	27	7.1
ช่างไม้	1	0.3	9	2.4	12	3.1
งานช่างเชื่อม - ช่างอ็อก	2	0.5	14	3.7	34	8.9
งานก่อสร้าง	4	1.0	-	-	7	1.8
งานช่างปูน	-	-	1	0.3	2	0.5
งานตัดเย็บเสื้อผ้า	12	3.1	63	16.5	69	18.0
งานช่างตัดผม/เสริมสวย	17	4.3	47	12.3	87	22.7
รวม	392	100.0	383	100.0	383	100.0

2.2.3 สถานที่ที่เด็กนักเรียนต้องการไปทำงาน

ปรากฏผลจากการศึกษาข้อมูลรวมทั้งการสนทนากับเด็กนักเรียนเป็นการส่วนตัวพบว่าสถานที่ที่เด็กนักเรียนใฝ่ฝันที่จะเข้าไปทำงานมากที่สุดได้แก่กรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 53.6 โดยร้อยละ 23.6 ต้องการทำงานอยู่ในตัวจังหวัด ส่วนความต้องการเข้าไปทำงานในเขตจังหวัดปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานคร มีประมาณร้อยละ 16 และที่ต้องการไปทำงานในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียงร้อยละ 3.5 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวนและร้อยละของเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตาม สถานที่ที่ต้องการไปทำงาน

สถานที่ที่ต้องการไปทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
ตัวอำเภอ	11	2.8
ตัวจังหวัด	94	23.6
จังหวัดอื่นในภาคอีสาน	14	3.5
กรุงเทพมหานคร	214	53.6
นนทบุรี	9	2.2
สมุทรปราการ	25	6.3
นครปฐม	5	1.2
อื่น ๆ	27	6.8
รวม	399	100.0

2.2.4 หัวข้อที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระดับฝีมือแรงงาน

จากข้อมูลในตารางที่ 4.16 แสดงให้เห็นว่า หัวข้อที่เด็กนักเรียนต้องการเข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุดอันดับที่ 1, 2 และ 3 ได้แก่ อันดับ 1 การอบรมด้านคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ 37.1) อันดับ 2 ได้แก่ ภาษาอังกฤษ (ร้อยละ 32.8) และอันดับ 3 ภาษาญี่ปุ่น (ร้อยละ 18.7) ส่วนหัวข้ออื่น ๆ ที่เด็กนักเรียนต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ๗ ลงมา ได้แก่ สาขาอิเล็กทรอนิกส์ และสาขาช่างไฟฟ้า

ตารางที่ 4.16 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามหัวข้อที่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระดับฝีมือแรงงาน อันดับ 1, 2 และ 3

หัวข้อที่ต้องการได้รับการฝึกอบรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่างไม้	4	1.1	1	0.3	3	0.9
ช่างไฟฟ้า	22	6.0	27	7.6	23	6.5
ช่างเชื่อม	8	2.2	6	1.7	13	3.7
ช่างอิเล็กทรอนิกส์	47	12.8	33	9.3	33	9.3
ช่างยนต์	40	10.9	24	6.8	23	6.5
ช่างอีก - เชื่อมเหล็ก	2	0.5	5	1.4	13	3.7
ช่างปูน	-	-	1	0.3	4	1.1
ช่างตัดผม	8	2.2	3	0.8	3	0.8
ช่างเสริมสวย	20	5.4	18	5.1	20	5.7
ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	15	4.1	13	3.7	26	7.4
ช่างทอผ้า	1	0.2	3	0.8	7	2.0
ช่างจักสาน	-	-	1	0.3	-	-

หัวข้อที่ต้องการได้รับการฝึกอบรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
คอมพิวเตอร์	136	37.1	94	26.6	33	9.3
ภาษาอังกฤษ	56	15.3	116	32.8	47	13.3
ภาษาญี่ปุ่น	6	1.6	8	2.2	66	18.7
ภาษาจีน	1	0.3	1	0.3	27	7.7
อื่น ๆ	1	0.3	-	-	12	3.4
รวม	367	100.0	354	100.0	353	100.0

2.5 ความใฝ่ฝันของเด็กนักเรียนในด้านการเรียน

ถ้าปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนมีอยู่อย่างเพียงพอแล้ว เด็กนักเรียนส่วนมากมีความใฝ่ฝันที่จะเรียนให้สูงถึงระดับปริญญาเอกมากที่สุด (ร้อยละ 35.4) รองลงมาเด็กต้องการเรียนให้ถึงระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 28.9) ระดับปริญญาโท (ร้อยละ 15.2) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปวส. (ร้อยละ 14.5) มีเพียงร้อยละ 5.2 และ 0.8 ที่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และยุติการศึกษาแค้ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดที่นักเรียนต้องการ

ระดับการศึกษาสูงสุดที่นักเรียนต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	0.8
มัธยมศึกษาปีที่ 6	21	5.2
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	7	1.8
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	51	12.7
ปริญญาตรี	116	28.9
ปริญญาโท	61	15.2
ปริญญาเอก	142	35.4
รวม	401	100.0

2.2.6 อาชีพที่เด็กนักเรียนต้องการทำในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า การประกอบอาชีพในอนาคตนั้นเด็กนักเรียนมีความต้องการที่จะประกอบอาชีพเป็นทหาร/ตำรวจมากที่สุด (ร้อยละ 20.6) รองลงมาได้แก่อาชีพพยาบาล (ร้อยละ 15.7) และต้องการประกอบอาชีพเป็นนักธุรกิจ (ร้อยละ 12.7) ที่เหลือมีความต้องการประกอบอาชีพเป็นแพทย์ วิศวกร และครูอาจารย์ (ร้อยละ 12.2, 11.2 และ 10.5 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาแล้วสังเกตได้ว่าเด็กนักเรียนส่วนมากมีต้องการประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงจึงเลือกที่จะรับราชการ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาชีพการงานหากต้องประกอบอาชีพธุรกิจ และ/หรือเป็นลูกจ้างในบริษัทห้างร้านก็เป็นได้ รายละเอียดตามตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 จำนวนและร้อยละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามอาชีพที่ต้องการในอนาคต

อาชีพที่เด็กนักเรียนต้องการทำในอนาคต	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	6	1.5
แพทย์	49	12.2
วิศวกร	45	11.2
ครูอาจารย์	42	10.5
ทหาร/ตำรวจ	83	20.6
พยาบาล	63	15.7
นักธุรกิจ	51	12.7
นักข่าว	10	2.4
นักวิทยาศาสตร์	6	1.5
นักดนตรี	13	3.2
นักแสดง/นักร้อง	12	3.0
อื่น ๆ	22	5.5
รวม	402	100.0

2.3 กระบวนการการตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียน

กระบวนการการตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียน จะมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงานและเกณฑ์ที่เด็กนักเรียนใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานที่มีความต้องการจะทำ

2.3.1 แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทราบว่า แหล่งข่าวสารที่เด็กนักเรียนเห็นว่ามี ความสำคัญในการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับงานที่ต้องการทำมากที่สุดเป็นอันดับ 1 และอันดับ 2 ได้แก่ จากหนังสือพิมพ์(ร้อยละ 28.9 และร้อยละ 28.1) ส่วนอันดับที่ 3 ได้แก่ จากวิทยุ (ร้อยละ 26.1) สำหรับแหล่งข่าวสารอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเป็นอันดับรอง ๆ ลงมา ได้แก่ โทรทัศน์ และเพื่อน ตามลำดับ ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงานเป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3

แหล่งข่าวสารเกี่ยวกับงาน	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครู	91	22.6	30	7.7	33	8.6
หนังสือพิมพ์	116	28.9	110	28.1	61	15.9
โทรทัศน์	100	24.9	107	27.41	41	10.7
วิทยุ	12	3.0	45	1.5	100	26.1
ญาติพี่น้อง	74	18.4	60	15.3	61	15.9
เพื่อน	6	1.5	39	10.0	82	21.4
อื่น ๆ	3	0.7	-	-	-	-
รวม	402	100.0	391	100.0	378	100.0

2.3.2 เกณฑ์การตัดสินใจเลือกงาน

ในการตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานของเด็กนักเรียนนั้น ขั้นตอนที่สำคัญที่สำคัญที่สุดคือการตัดสินใจเลือกงานที่จะทำ ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เด็กนักเรียนต่างมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกงานที่จะทำเรียงตามลำดับจากอันดับที่ 1 ถึงอันดับที่ 3 ดังนี้ เกณฑ์ที่เด็กนักเรียนเลือกมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ได้แก่ ความรู้ความสามารถของตัวเด็กนักเรียน (ร้อยละ 44.5) อันดับ 2 ได้แก่ สวัสดิการ (ร้อยละ 31.5) สำหรับอันดับ 3 ยังเป็นความรู้ความสามารถของตัวเด็กนักเรียน (ร้อยละ 27.6)

สำหรับเกณฑ์อื่น ๆ ที่เด็กนักเรียนเลือกรอง ๆ ลงมา ได้แก่ ค่าจ้างและคำแนะนำจากพ่อแม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพอสรุปในขั้นนี้ได้ว่า เกณฑ์ที่เด็กนักเรียนเลือกใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานที่จะทำ ได้แก่ ความรู้ความสามารถของตัวเด็กนักเรียน สวัสดิการ ค่าจ้างและคำแนะนำจากพ่อแม่ ดังมีรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกงานเป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3

เกณฑ์การตัดสินใจเลือกงาน	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าจ้าง	132	32.8	90	22.8	81	20.7
สวัสดิการ	51	12.7	124	31.5	73	18.7
มีเพื่อนหรือญาติทำงานอยู่ด้วย	23	5.7	60	15.2	40	10.2
ความรู้ความสามารถของนักเรียน	179	44.5	60	15.2	108	27.6
คำแนะนำของพ่อแม่	12	3.0	51	12.9	57	14.6
คำแนะนำของเพื่อน	-	-	1	0.3	6	1.5

เกณฑ์การตัดสินใจเลือกงาน	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
คำแนะนำของญาติพี่น้อง	2	0.5	7	1.8	23	5.9
อื่น ๆ	3	0.8	1	0.3	3	0.8
รวม	402	100.0	394	100.0	391	100.0

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การศึกษาความต้องการและปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานเด็กของจังหวัดมหาสารคาม และเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากเด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งสิ้น 576 คน โดยแยกเป็นเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 172 คน และเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 404 คน นอกจากนี้ผู้ศึกษา ยังได้พบปะสนทนากับผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และครูใหญ่ ตลอดจนเด็กนักเรียนในขณะที่เก็บรวบรวมแบบสอบถามในแต่ละโรงเรียนทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด

สำหรับผลการศึกษามีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้.-

ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานเด็ก

1. เด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ในกลุ่มนี้มีเด็กจำนวนประมาณร้อยละ 19.4 ที่ไม่ต้องการศึกษาต่อและต้องการออกมาหางานทำ หรือไม่ก็ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่ที่บ้าน สำหรับงานที่เด็กต้องการจะทำ 3 อันดับแรกมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 และอันดับที่ 2 ได้แก่ การเป็นลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน ส่วนอันดับ 3 ได้แก่ เป็นลูกจ้างในร้านอาหาร

สถานที่ที่เด็กต้องการไปทำงานมากที่สุดหลังจากจบการศึกษาแล้ว ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

สำหรับสาขาที่เด็กต้องการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาระดับฝีมือแรงงานมากที่สุด 3 อันดับ โดยอันดับ 1 และอันดับ 2 ได้แก่ สาขาคอมพิวเตอร์ ส่วนอันดับรอง ๆ ลงมาได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษตามลำดับ

ส่วนเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกงานของเด็กชั้นพื้นฐานมากที่สุด ได้แก่ ความรู้ความสามารถของตัวเอง สวัสดิการและคำแนะนำของพ่อแม่

2. เด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กในกลุ่มนี้ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วมีเพียงจำนวนร้อยละ 21.6 ที่ไม่ต้องการศึกษาต่อ แต่จะออกมาหางานทำ และ/หรือออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่ที่บ้าน

ประเภทงานที่เด็กในกลุ่มนี้ต้องการทำมากที่สุดอันดับ 1 และอันดับ 2 ได้แก่ เป็นลูกจ้างในบริษัทห้างร้าน รองลงมาคือเป็นช่างตัดผม/ช่างเสริมสวย ส่วนสถานที่ที่เด็กต้องการเข้าไปทำงานมากที่สุดยังคงเป็นกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกับเด็กในกลุ่มแรก

ในด้านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระดับฝีมือแรงงานเด็กในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ต้องการฝึกอบรมเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ รองลงมาได้แก่ ภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่น

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกงานของเด็กในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนเป็นเกณฑ์ รองลงมาได้แก่สวัสดิการ ค่าจ้างและคำแนะนำจากพ่อแม่ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ปรากฏผลจากการศึกษาวิจัยว่า เด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่แล้วมีความต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการจะออกมาหางานทำภายหลังจากสำเร็จการศึกษา ดังนั้นควรเพิ่มโอกาสด้านการศึกษาของแรงงานในวัยเรียนให้มาก รัฐควรจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานเด็กในวัยเรียน อาทิ บิดามารดา ครู อาจารย์ ควรร่วมมือกันในการส่งเสริม ผลักดัน โน้มน้าวให้เด็กนักเรียนเห็นคุณค่าของการศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติอยู่หลายวิธี อาทิ การให้ตัวแบบที่ดีแก่เด็ก ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเหลียวรั้งเด็กให้อยู่ในระบบการศึกษา แม้ว่าความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันเด็กให้เข้าสู่ตลาดแรงงานก็ตาม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในโครงการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับเงื่อนไขในการกู้เงินหากมีการยืดหยุ่นปรับให้เหมาะสมกับสภาพในแต่ละพื้นที่แล้วจะสามารถลดปัญหาแรงงานเด็กในพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง

ควรมีมาตรการรวมทั้งจัดหาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เด็กอยู่ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น จัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการศึกษาให้มากขึ้น และ/หรือให้มีการยกเว้นเงินค่าบำรุงการศึกษาในระดับพื้นฐาน ให้ทุนการศึกษา โครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบควรจะเน้นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนสาขาวิชาชีพสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แม้ว่าจะเข้าสู่ตลาดแรงงานแล้วก็ตาม สำหรับการจัดการเรียนการสอนควรมีการยืดหยุ่นด้านเวลาด้วยเพราะแรงงานบางส่วนไม่อาจมาเรียนได้ตามเวลา ซึ่งอาจจะทำได้โดยการจัดพบกลุ่มในวันหยุดราชการ

ควรสอดแทรกความรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการประกอบอาชีพ การฝึกอาชีพ ในสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน การแรงงานสัมพันธ์ ตลอดจนความรู้ด้านสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กหากจำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ควรจัดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพให้แก่ทุกโรงเรียนในพื้นที่ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดให้แจกแผ่นพับเผยแพร่เกี่ยวกับแนวทางการประกอบอาชีพให้ทั่วทุกโรงเรียน และ/หรือจัดสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพให้แก่ครูอาจารย์เพื่อที่จะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดต่อให้แก่เด็กนักเรียนที่กำลังจะสำเร็จการศึกษา

ควรจัดทำโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดแก่นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ/หรือควรมีการบรรจุเนื้อหาเรื่องการคุ้มครองแรงงานเด็กในหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3

จากสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ยังคงมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทอย่างมากประกอบกับภาวะภัยแล้งในปีที่ค่อนข้างจะรุนแรงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมาจะมีผลทำให้มีการอพยพแรงงานเข้าไปขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ซึ่งในจำนวนนี้จะมีแรงงานเด็กปะปนอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง ดังนั้นจึงควรจัดการฝึกอบรมพัฒนาระดับฝีมือแรงงานให้แก่กลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นก่อนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาระดับฝีมือแรงงานในสาขาต่าง ๆ ที่รับผิดชอบให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะในกลุ่มวัยแรงงานเด็ก โดยใช้สื่อต่าง ๆ ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ควรจัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแรงงานเด็กในพื้นที่เพื่อจะได้จัดทำระบบมูลฐานแรงงานเด็กให้ถูกต้อง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้จะมีประโยชน์ในด้านการวางแผนและ/หรือใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาและป้องกัน/แก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก นอกจากนี้ยังสามารถติดตามตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของแรงงานเด็กเพื่อมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างผู้ประกอบการได้